

General-pukovnik
ASIM HODŽIĆ

Razvojni put teritorijalne odbrane

1. Teritorijalna odbrana kao oblik masovnog oružanog organizovanja jugoslovenskog socijalističkog samoupravnog društva

Naša teritorijalna odbrana, za razliku od sličnih historijskih i aktualnih vojnih pojava, nije poseban tip (teritorijalni) vojne organizacije u tradicionalnom značenju tog pojma niti u značenju koji mu se danas pridaje u nekim armijama u svijetu, koje razvijaju taj oblik vojne organizacije, po pravilu, kao pomoćni oblik sa strogo namjenskim zadacima i ograničenom funkcijom.

Šire marksističko poimanje Teritorijalne odbrane kakva je naša obavezno uključuje u sebe pojmove područstvljavanja i decentralizovanja do određene mjere odbrambene funkcije društva, kao što se to podrazumijeva u poimanju svakog drugog oblika vojnog organizovanja našeg socijalističkog samoupravnog društva. Drugim riječima, naša teritorijalna odbrana nije specifičan (teritorijalni) oblik vojne organizacije, kako ga tretira klasična vojna teorija, već jedan od osnovnih oblika oružanog organizovanja najširih narodnih masa za odbranu na principima koncepcije opštenarodne odbrane, što će reći i na principima marksističke teorije o naoružanom narodu. A to je kvalitativno nova društvena pojava kako po svojoj sadržini, tako i po oblicima u kojima se ispoljava. Prema tome, nije reč o novom teorijskom pojmu, već o novoj stvarnosti koju podrazumijevamo pod tim pojmom a koja je snažno došla do izraza u našem sistemu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Tu činjenicu konstatovao je drug Tito u referatu koji je napisao povodom 60-godišnjice KPJ-SKJ kada je rekao i sljedeće: »Na osnovu marksističke nauke, iskustva narodnooslobodilačkog rata i prakse socijalističkog samoupravljanja, mi smo idejno, teorijski i ustavotvorno stvorili najšire pretpostavke za podruštvljavanje odbrambenih poslova i postigli velike uspjehe u konstituisanju i praktičnoj izgradnji, historijski gledano, novog sistema odbrane«. Razvijajući tu svoju misao, Tito dalje kaže: »Odbrambena snaga naše zemlje zavisi od organiziranja i pripremanja cijelog društva za odbranu, svih njegovih ljudskih i materijalnih potencijala. Za to je potrebno pokloniti još više pažnje izgradnji cjelokupnog sistema opštenarodne odbrane, kako bismo bili sposobni ne samo da se uspješno suprotstavimo eventualnoj agresiji već i da svojom unutrašnjom snagom odvratimo agresora od njegovih namjera. Pri tome su naše oružane snage — Jugoslovenska narodna armija i Teritorijalna odbrana dva osnovna oblika organizovanja radnih ljudi, naroda i narodnosti Jugoslavije za oružanu borbu. To su konkretni oblici primjene Marksove ideje o naoružanom narodu na današnjem stepenu razvitka našeg socijalističkog društva i u okviru postojećih međunarodnih odnosa. U tim oblicima poznato načelo da svaki građanin bude vojnik i svaki vojnik građanin — dobija realni smisao i sadržaj.«

U citiranim Titovim stavovima sadržani su svi bitni elementi za definisanje Teritorijalne odbrane. U tom smislu oni se mogu uzeti kao polazne primese. Ali, ovo nije prilika za dublja teorijska razmatranja i definisanja, pa mi to i nije namjera.

2. Partizansko-teritorijalni oblik vojne organizacije u narodnooslobodilačkom ratu

Držeći se osnovne teme — o razvojnem putu naše teritorijalne odbrane — prigodne za ovaj naš veliki jubilej, želio sam samo da ukažem na fenomenologiju i društvenu prirodu te komponente oružanih snaga SFRJ, zadržavajući pred očima put njenog rasta i stasanja, naravno, koliko je to moguće na ograničenom prostoru. Pri tome su, s metodološke tačke gledišta, veoma instruktivna dva osnovna Titova stava iskazana u pomenutom referatu: (1) da je naš sistem opštenarodne odbrane izgrađivan na osnovu marksističke nauke, iskustava iz narodnooslobodilačkog rata i prakse samoupravljanja, i (2) da je teritorijalna odbrana kao jedan od dva osnovna oblika organizovanja radnih ljudi, naroda i narodnosti Jugoslavije za

oružanu borbu, u stvari, jedan od konkretnih oblika primjene Marksove ideje o naoružanom narodu na današnjem stupnju našeg socijalističkog društva i u okviru postojećih međunarodnih uslova.

Ti stavovi sugerišu istorijski pristup u analizi odbrambenog sistema i svakog pojedinog njegovog elementa. A to znači da kazivanje o Teritorijalnoj odbrani neizbježno mora početi od njenog ishodišta — od narodnooslobodilačkog rata i revolucije. Utvrđivanje ishodišta i geneze Teritorijalne odbrane je neophodno ne samo zbog potrebe da se utvrdi istorijska istina već, prije svega, zbog toga što nam takav, istorijski pristup omogućava da tačnije utvrdimo društvenu i vojnu prirodu naše savremene Teritorijalne odbrane. Komparativna analiza, kao što će pokazati, otkriva mnoga identična svojstva partizansko-teritorijalne komponente naših oružanih snaga u NOR-u i naše savremene Teritorijalne odbrane. Te sličnosti će biti naznačene ali ne posebno elaborirane, iz jednostavnog razloga što je to nemoguće učiniti u okvirima jednog prigodnog članka. Zbog toga ćemo se zadovoljiti konstatovanjem činjenica koje su, inače, dobro poznate i dovoljne za zaključivanje čitaoca bez sugerisanja zaključaka.

Možemo, prije svega, tvrditi da se teritorijalna odbrana, naročito njena »prostorna« struktura, počela radati sa prvim partizanskim jedinicama koje su, posle poziva Komunističke partije Jugoslavije našim narodima i narodnostima na ustanak, počele nicati širom Jugoslavije. Te prve ustaničke, gerilske i partizanske jedinice su bile organizovane isključivo na teritorijalnom principu, i uprkos tome što je bilo izvjesnih razlika u nazivima i veličini organizovanih jedinica, ipak je to, u suštini jedinstven tip vojne organizacije u kojem su dominirale grupe, vodovi, čete i partizanski odredi. Osim toga, već u 1941. godini bile su razvijene stražarske i zaštitne jedinice pri komandama mjesta i područja, a u Sloveniji je bila razvijena i narodna zaštita. Taj dio vojne organizacije je bio bitan ne samo za organizovanje i održavanje narodne vlasti na slobodnim teritorijama nego i za organizovanje i funkcionisanje sistema snabdijevanja.

Tako se u periodu dizanja ustanka, kao i tokom čitave 1941. godine, izgrađivao partizansko-teritorijalni oblik vojne organizacije po principu milicijske vojne organizacije, koji su klasici marksizma isticali kao manje ili više opštu zakonitost u uslovima kada radnička klasa (u našim uslovima široke narodne mase) preduzima revolucionarne mjere u borbi za postizanje svojih ciljeva. Kao i ranije kroz istoriju, tako su i u našem slučaju taj tip vojne organizacije karakterisali elementi samoorganizovanja i područstvljavanja oružane borbe, s tim što je to u našem NOR-u već od početka bilo vidno izraženo, a što je upravo proizašlo iz karaktera i političke platforme

Narodnog fronta u kome je Komunistička partija Jugoslavije nastojala da što više razvije političku svijest naroda, posebno radničke klase.

Tendencije područjavanja vojne organizacije u ustanku, kao i u daljem toku NOR-a, ispoljavale su se veoma snažno i kroz sistem rukovođenja oružanom borbom i otporom. U tom smislu, vrlo je ilustrativno savjetovanje u Stolicama 1941. godine, na kome je odlučeno da se formiraju glavni štabovi NOPOJ za Srbiju, Hrvatsku, Sloveniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Makedoniju i Vojvodinu (kasnije i za Kosovo), a dotadašnji Glavni štab NOPOJ preimenovan je u Vrhovni štab, sa vrhovnim komandantom NOPOJ na čelu. Ta odluka bila je od dalekosežnog političkog i vojnog značaja. Njen politički smisao bio je u tome da se već u početnim organizacijskim oblicima sistema komandovanja, a preko toga i cjelokupne vojne organizacije, izrazi politika nacionalne ravnopravnosti i bratstva i jedinstva koju je Partija proklamovala i dosledno sprovodila. Na taj način, svaki naš narod i narodnost su od samog početka ustanka stavljeni u položaj subjekta vlastite borbe, dakle, i svoje vlastite istorije. S druge strane, takva politika bila je nužna pretpostavka jedinstva oružane borbe na čitavom području Jugoslavije.

Vojni smisao tih odluka ogleda se u strateškoj zamisli o masiranju snaga, sredstava i vojnih akcija na čitavom ratištu, što podrazumijeva, naravno, i određenu samostalnost i samoinicijativu svih subjekata u organizovanju i izvođenju borbenih akcija u skladu sa generalnim strateškim planovima. Time, dakako, nisu bili dovedeni u pitanje jedinstvo oružane borbe na čitavom jugoslovenskom prostoru i mogućnost objedinjavanja i koncentrisanja snaga i sredstava prema ukazanoj potrebi i uvijek kad je to vojnostrategijska situacija iziskivala. Naprotiv, upravo te i mnoge druge odluke strategijskog značaja, kojima je inicirano uspostavljanje takvih odnosa u kojima su radni ljudi i narodi i narodnosti Jugoslavije prvi put u svojoj istoriji postali stvarni subjekti borbe za vlastito oslobođenje, bile su pretpostavka tog jedinstva.

U tom kontekstu se jasno pokazuje da je borba za bratstvo i jedinstvo bila težišni zadatak svih subjektivnih snaga revolucije u cjelini uzev, što je sa svoje strane bitno uticalo na unutrašnju izgradnju vojne organizacije — jedinica, komandi i štabova. Samo na taj način je bilo moguće ostvarivati jedinstvo oružane borbe na čitavom jugoslovenskom prostoru u uslovima odvojenosti i relativne samostalnosti ne samo subjekata rukovođenja i komandovanja već i jedinica u kasnijim fazama i komponenata oružanih snaga — operativne i teritorijalne, i pri tom postizati strategijske efekte

mnoštvom samostalnih i raznovrsnih borbenih akcija na različitim nivoima opštosti, usmjerenih ka dostizanju jedinstvenog cilja. To iskustvo nam je dragocjeno. Otuda i danas, jugoslovensko zajedništvo veoma snažno prožima naše oružane snage u cjelini, bez obzira na to što teritorijalnu odbranu organizuju i njome rukovode socijalističke republike i socijalističke autonomne pokrajine. Teritorijalna odbrana je dio oružanih snaga, jedna njihova komponenta u kojoj se, isto kao i u JNA, brižno njeguju i razvijaju bratstvo i jedinstvo i zajedništvo svih naših naroda i narodnosti.

Međutim, dijalektika NOR-a nije se ispoljavala samo u jedinstvu različitosti organizacijskih oblika vojne organizacije već i u jedinstvu različitosti oblika oružane borbe i oblika borbenih dejstava, što se ne bi moglo ni zamisliti bez partizansko-teritorijalne komponente revolucionarnih oružanih snaga, koja je bila medijalni okvir ne samo za kombinovanje partizanskih i frontalnih akcija već i za stalno ispoljavanje naroda kao vojnog činioca i širenja obima oružanih snaga i njihovih borbenih akcija i aktivnosti, kao i prostorno-vremenskih dimenzija NOR-a.

Kao što je poznato, krajem rata imali smo izgrađenu Armiju od 800.000 naoružanih boraca. Ali, ni tada vojne operacije, pa ni one strategijskog obima i značaja, nisu vodile samo oružane formacije operativne vojske već u tijesnom sadejstvu sa snagama teritorijalne komponente. Značajan udeo u svim tim operacijama, bojevima i borbama za sve vrijeme trajanja narodnooslobodilačkog rata imali su partizanski odredi i druge jedinice teritorijalne komponente, kao i sam narod koji je na ovaj ili onaj način posredno ili neposredno sudjelovao u borbi, ispoljavajući svoju ogromnu snagu, prije svega, kroz partizansko-teritorijalni oblik organizacije. Dakle, narod je masovno učestvovao u oružanoj borbi u NOR-u, ali ne spontano i neorganizovano, već posredstvom tog oblika vojnog organizovanja. Podruštvljavanjem poslova opštenarodne odbrane i društvene samozaštite danas imamo takođe obezbijeđene uslove za masovno učešće radnih ljudi i građana u oružanim snagama, a posebno u teritorijalnoj odbrani, koja kroz razne oblike svog organizovanja upravo slijedi tradiciju masovnog učešća naroda u oružanoj borbi u drugim oblicima otpora u NOR-u.

U NOR-u smo na bazi vlastitih iskustava došli do spoznaje da se samo masovnom oružanom borbom naroda može tući vojnički mnogobrojniji i tehnički superiorniji neprijatelj i osloboditi zemlja od okupatora i domaćih izdajnika. Toga saznanja i principa iz njega izvedenih držimo se i danas u doktrini opštenarodnog odbrambenog rata, čiji je prvi i osnovni stav da je oružana borba glavni i osnovni

način suprostavljanja eventualnom agresoru. U skladu sa tim stavom sprovodi se priprema i obuka oružanih snaga i drugih činilaca opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, u okviru kojih teritorijalna odbrana ima prevashodni zadatak da vodi oružanu borbu, i to ne samo u zahvatu fronta i iza njegove linije (u našoj i neprijateljevoj pozadini) već prvenstveno na privremeno zaposjednutoj teritoriji.

Na spoznajama do kojih smo došli u NOR-u o ogromnoj borbenoj moći naroda, i to ne samo onoj koja je bila u pojedinim etapama rata izražena u borbenoj moći revolucionarnih snaga pa i u njihovoj partizansko-teritorijalnoj komponenti, već i onih latentnih moći koje su se postepeno oslobađale i ispoljavale na različite načine a ponajviše kroz partizansko-teritorijalnu komponentu, odakle je uzlaznom transformacijom poprimila više i složenije oblike, izgrađivali smo u NOR-u strategiju oslonca, u prvom redu na sopstvene snage i sredstva, koju i danas tako dosljedno primjenjujemo u praksi odbrambenog organizovanja našeg socijalističkog samoupravnog društva. Kakva je bila uloga i značaj partizansko-teritorijalnog oblika vojne organizacije u toj i takvoj strategiji NOR-a, najbolje govori sama činjenica da je ta komponenta egzistirala za sve vrijeme rata i da je upravo ona bila baza neprekidnog narastanja i jačanja operativne komponente i uz to još omogućila da se masovno primijeni kombinovani oblik oružane borbe, što je veoma značajno kao iskustvo za naše savremene oružane snage u cjelini i za teritorijalnu odbranu posebno.

3. Poslijeratni razvoj Teritorijalne odbrane

U poslijeratnom periodu Teritorijalna odbrana se razvijala kao sastavni dio oružanih snaga koje čine okosnicu sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Naravno, taj razvoj, kao ni razvoj društveno-političkog sistema kojim je on primarno uslovljen, nije uvijek tekao pravolinijski i uvijek istim intenzitetom. Otuda je neophodno izvršiti makar i grubu periodizaciju tog razdoblja, kako bi se mogle vidnije uočiti karakteristike razvoja Teritorijalne odbrane u pojedinim periodima njenog poslijeratnog razvoja. S obzirom na dinamiku i druge karakteristike tog razvoja, može se govoriti o tri (uslovno) karakteristična perioda.

Prvi period počinje koncem rata i završava se sa 1948. godinom. U tom periodu naše društvo se grčevito borilo da obnovi zemlju, uništi ostatke bandi i akumulira sredstva, kako bi moglo da otpočne plansku izgradnju zemlje, pa je u to vrijeme zakonomjerno domi-

nirala država sa svojim aparatom i atributima. Oružane snage su, u cjelini uzev, slijedile taj put i težišno se osposobljavale za frontalni oblik oružane borbe, poprimajući manje-više oblike i osnovna vojna obilježja koji su karakteristični za klasičnu armiju. U funkcionalnom pogledu, to znači da je, u tom periodu, dominiralo shvatanje u teoriji oružane borbe o primarnom značaju frontalnog oblika oružane borbe. To shvatanje je unekoliko bilo odraz iskustava iz završnih operacija za oslobođenje Jugoslavije, a dijelom i odraz nekritičkog prihvatanja nekih tuđih iskustava u drugom svjetskom ratu uopšte. Tako se može reći da su se pripreme za vođenje kombinovanog i partizanskog oblika oružane borbe našle u drugom planu, pa čak i to da su, do određene mjere, bile i zapostavljene. Ipak se u koncepciji, doktrini i strategiji vođenja oružane borbe i u tom periodu uvijek računalo i sa našim iskustvima iz NOR-a, pa, prema tome, i s vojnoteritorijalnom komponentom oružanih snaga, a naročito ukoliko bi se zemlja našla u teškoj ratnoj situaciji.

Drugi period obuhvata razdoblje od 1948. do kraja šezdesetih godina. To je vrijeme postepene ali kontinuirane deetatizacije našeg društveno-političkog sistema, i paralelno s time, razvijanja socijalističkog samoupravnog sistema, što je sa svoje strane bitno uticalo i na otpočinjanje i razvijanje procesa podruštvljavanja poslova narodne odbrane. No, i u tom periodu je bilo izvjesnih oscilacija u doktrinarnim pogledima u domenu vođenja oružane borbe s gledišta mjesta i uloge teritorijalne komponente u okviru oružanih snaga. U izvjesnim trenucima oscilirale su vrijednosne ocjene uloge teritorijalne odbrane, što se ne može smatrati karakteristikom tog perioda. Jer mi smo i u tom periodu, nekad više nekad manje — zavisno od konkretnog međunarodnog položaja naše zemlje i ukupne bezbjednosne situacije — stalno izučavali u praksi odbrambenog organizovanja i priprema društva za odbranu primjenjivali iskustva iz NOR-a i revolucije, a u okviru toga je i teritorijalna odbrana dobila značajno mesto. Tako je, na primjer, već početkom 1949. godine formiran veliki broj jezgara za partizanski ešelon naših oružanih snaga.

Uporedo s tim odvijale su se i materijalne pripreme, s jasnom orijentacijom da se oslonimo na vlastite snage, što je bilo jedino moguće i jedino ispravno rješenje. U periodu od 1954. do 1958. godine učinjeni su značajni napor i na razvoju naše vojne industrije čime se bitno, u konkretnom vidu, manifestovalo naše strategijsko opredjeljenje oslonca na sopstvene snage. U naučnoistraživačkom radu na polju ratne vještine takođe su činjeni značajni napor i na izučavanju iskustava iz NOR-a i njihovoj primjeni u tadašnjim us-

lovima, tako da je u Ratnoj službi koja je izdata 1955. godine, između ostalog, data orijentacija na to da i sve jedinice JNA treba da budu osposobljene za vođenje partizanskih dejstava, bilo da na taj oblik borbenih dejstava budu prelazile prema napred utvrđenom planu, bilo da se po nuždi nađu u takvim okolnostima da je neizbježno primijeniti partizanski način vođenja oružane borbe. U istom periodu, tačnije 1956. godine, formirane su vojne oblasti i vojna područja, a 1958. godine je potpunije definisana i razrađena doktrina opštenarodnog rata, tako da je Ratna služba iz 1959. godine, koja je rađena na bazi doktrine opštenarodnog rata, u potpunosti odrazila takva doktrinarna opredeljenja. U njoj su postavljeni jasno određeni zahtjevi da se za odbranu zemlje spregnu sve snage društva i svi izvori zemlje i da se, u slučaju rata, oružana borba vodi na cijelom prostoru naše zemlje — na frontu i u pozadini neprijatelja. U skladu s tim zahtjevima su preduzete i odgovarajuće konkretne organizacijske mjere: proširena je struktura partizanskih, teritorijalnih i drugih jedinica za vođenje borbe u pozadini neprijatelja. Ove jedinice su organizovale vojne oblasti i vojna područja.

Ustavnim rješenjima iz 1963, privrednom reformom 1965. i Zakonom o narodnoj odbrani iz 1965. godine, zatim odlukama VIII kongresa SKJ i Brionskog plenuma CK SKJ, koji je održan 1966. godine, stvarane su neophodne društvene pretpostavke za potpuno podružtvljavanje poslova narodne odbrane, što se, sa svoje strane, pozitivno odražavalo na razvoj teritorijalne odbrane kao dijela jedinstvenih oružanih snaga u sistemu opštenarodne odbrane. U cjelini uzev, taj dvadesetogodišnji period je predstavljao daljnju afirmaciju teritorijalne odbrane, kao oblika masovnog oružanog organizovanja naroda.

Treći period počinje krajem šezdesetih godina i traje do današnjih dana. To je period intenzivnog razvoja Teritorijalne odbrane, u kojem je ona izrasla u milionsku snagu naoružanih radnih ljudi i građana. Zakonom o narodnoj odbrani iz 1969. godine dio nadležnosti za organizovanje oružanih snaga prenosi se sa Federacije na socijalističke republike i socijalističke autonomne pokrajine. Formiraju se republički, pokrajinski i opštinski štabovi teritorijalne odbrane. Tim zakonom opštenarodna odbrana se tretira kao izraz i funkcija društvenih odnosa koja proizilazi iz socijalističkog samoupravnog sistema. Ustavom i Zakonom o narodnoj odbrani iz 1974. godine, kojima se postavljaju osnove za razvoj teritorijalne odbrane kakvu danas imamo, teritorijalna odbrana se definiše kao najširi oblik organizovanog oružanog opštenarodnog otpora na cijeloj državnoj teritoriji, s tim što je ona sastavni dio jedinstvenih oruža-

nih snaga SFRJ, tj. njihova druga komponenta. Rezolucijama IX, X i XI kongresa SKJ daje se snažan podsticaj daljem područstvljavanju poslova odbrane i zaštite i daljem dosljednijem ostvarivanju koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Kao rezultanta tog procesa, teritorijalna odbrana izrasta u milionsku oružanu silu svih naših naroda i narodnosti, a organizuje se na bazi potreba, obaveza i prava radnih ljudi i građana organizovanih u društveno-političke organizacije, samoupravne organizacije i zajednice i društveno-političke zajednice.

Sadašnju strukturu teritorijalne odbrane sačinjavaju štabovi, jedinice, ustanove i drugi oblici organizovanja radnih ljudi i građana za oružanu borbu i druge oblike borbe i otpora agresora.

Štabovi teritorijalne odbrane su konstitutivni elementi organa društveno-političkih zajednica, mjesnih zajednica i organizacija udruženog rada. To su vojnostručni organi čiji je zadatak da, na bazi odluka odgovarajućih organa društveno-političkih zajednica i samoupravnih organa organizacija udruženog rada, obavljaju poslove na organizovanju, pripremanju, rukovođenju i komandovanju jedinicama i ustanovama i drugim oblicima organizovanja teritorijalne odbrane. U miru, štabovi teritorijalne odbrane su djelomično razvijeni i postoje u republikama, pokrajinama, regijama, opštinama, mjesnim zajednicama i organizacijama udruženog rada. U manjim mjesnim zajednicama i nekim osnovnim organizacijama udruženog rada, ulogu štabova vrše starješine teritorijalne odbrane. U slučaju neposredne ratne opasnosti, štabovi teritorijalne odbrane se popunjavaju po ratnoj formaciji, što se radi i na vježbama radi obuke i pripreme.

Štabovi su tako organizovani da mogu obavljati sve osnovne funkcije rukovođenja i komandovanja jedinicama i ustanovama i drugim oblicima organizovanja teritorijalne odbrane. Zavisno od komandnog nivoa, u svom sastavu imaju obavještajne, operativne, nastavne, organizacijsko-mobilizacijske, pozadinske, političke, bezbjednosne i druge organe. U obavljanju svojih funkcija, štabovi teritorijalne odbrane usko sarađuju sa komandama JNA u svim pitanjima bitnim za pripremu za opštenarodni odbrambeni rat i najuže koordiniraju rad sa odgovarajućim organima društveno-političkih zajednica (organizacija udruženog rada), a posebno sa sekretarijatima (organima) za narodnu odbranu koji se bave pitanjima regrutovanja i mobilizacije, organizovanja i funkcionisanja civilne zaštite, ratne privrede i drugim. Za svoj rad, borbenu gotovost jedinica teritorijalne odbrane, upotrebu snaga teritorijalne odbrane i rukovođenje i komandovanje, štabovi teritorijalne odbrane odgovaraju po verti-

kali pretpostavljenom štabu, a po horizontali samoupravnim organizacijama društveno-političkih zajednica (samoupravnim organima organizacija udruženog rada) koje su ih formirale.

Jedinice teritorijalne odbrane organizovane su kao ratne jedinice i formiraju se putem mobilizacije u slučaju neposredne ratne opasnosti, za potrebe društvene samozaštite i u slučaju većih elementarnih nepogoda ili drugih težih nesreća, kada se angažuju zajedno sa jedinicama civilne zaštite. U miru se mogu aktivirati i radi izvođenja vježbi sa različitom namjenom. Jedinice teritorijalne odbrane su tako organizovane da pokrivaju cijelu teritoriju SFRJ. Pri tome se težilo da se što manje remete rad i proizvodnja, tj. da se što veći dio jedinica teritorijalne odbrane može, po potrebi, mobilisati, obaviti određene zadatke i vratiti što prije na posao i biti u gotovosti za naredne zadatke.

Organizacijsko-formacijska struktura jedinica Teritorijalne odbrane je veoma različita i zavisi od njihove namjene, kao i od geografskih, klimatskih i drugih uslova u kojima bi vodile oružanu borbu, pri čemu se prvenstveno imaju u vidu uslovi borbe na privremeno zaposjednutoj teritoriji. Pri tome se vodi računa i o potrebama društvene samozaštite, tj. o funkciji jedinica Teritorijalne odbrane koju imaju u tom domenu društvenog organizovanja. Organizacijska struktura jedinica Teritorijalne odbrane je fleksibilno postavljena, tako da se one mogu, prema potrebi i bez većih poteškoća, formirati u veće formacije, odnosno da krupnije jedinice mogu dejstvovati po dijelovima.

Jedinice Teritorijalne odbrane i drugi oblici organizovanja Teritorijalne odbrane su u mogućnosti, a to je i njihova obaveza, da prime u svoj sastav za borbu sve sposobno stanovništvo koje želi da ostvari svoje pravo i uzme učešća u oružanoj borbi i drugim oblicima borbe i otpora. U tom pogledu jedinice teritorijalne odbrane se javljaju u funkciji jezgra masovnog organizovanja i učešća naroda u oružanoj borbi. Većinu sastava jedinica teritorijalne odbrane čine vojni obveznici, a dio su dobrovoljci — i to žene i omladinci koji još nisu služili vojni rok. Sem izuzetaka, ne formiraju se posebne omladinske jedinice, mada i takva mogućnost postoji. Isto tako, u načelu se ne formiraju ni posebne ženske jedinice.

Prema namjeni, uslovima i zadacima u oružanoj borbi i društvenoj zamozaštiti, jedinice teritorijalne odbrane su grupisane u dvije strukturne grupe — »prostornu« (taktičke jedinice) i »manevarsku« (združeno-taktičke jedinice). Jedinice teritorijalne odbrane »prostorne strukture« organizovane su u većini organizacija udruženog rada (prevashodno u osnovnim organizacijama udruženog rada), u

najvećem broju mjesnih zajednica i u svim opštinama. To su veoma raznovrsni oblici organizovanja i različite vrste jedinica kako po veličini (grupe, straže, punktovi, oslonci, odjeljenja, vidovi, čete — baterije, bataljoni divizion i odredi različitog sastava i veličine), tako po namjeni (stražarske, kurirske, izviđačke, diverzantske, protivdiverzantske, borbene, za zaprečavanje, snabdjevačke, transportne, za sanaciju bojišta i dr.) i po pripadnosti rodovima i službama (pešadijske, artiljerijske, za protivoklopnu borbu, inžinjerijske, za PVO, veze, ABHO, mornaričko-rječne, pozadinske i dr.). Sve te jedinice su prvenstveno namijenjene za dejstva na užoj teritoriji. To su, u većini slučajeva, manji taktički sastavi koji pokrivaju svaki deo teritorije SFRJ, sva naseljena mjesta i sve značajne objekte. Iako u načelu dejstvuju na užem prostoru, zavisno od situacije i potrebe, mogu privremeno boraviti i voditi borbu i izvan svoje matične teritorije ili prijeći na ilegalne uslove borbe i otpora.

Osnovna namjena ovih jedinica je oružana borba u ratu i društvena zamoštita u miru i u eventualnim kriznim situacijama. Organizacijski su prilagođene da se što manje odvajaju od proizvodnje, tj. da obavljaju zadatke uz rad i proizvodnju. Dokle god je moguće, rade i proizvode, a kad situacija zahteva, stupaju u oružanu borbu i primjenjuju druge oblike borbe i otpora. U oružanoj borbi nastoje da dejstvuju ofanzivno, primjenjujući partizanski način vođenja borbenih dejstava, u uslovima privremeno zauzete teritorije zajedno sa »manevarskim« jedinicama Teritorijalne odbrane i jedinicama JNA u zahvatu fronta, izvršavajući zadatke primjerene njihovoj organizacijskoj strukturi i opremljenosti, zatim u borbi sa izviđačko-diverzantskim grupama i vazдушnim desantima u sopstvenoj pozadini. U svim uslovima, imaju zadatak da štite narod i materijalna dobra, obezbeđuju važne objekte, obezbeđuju rad rukovodstva društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija, sprečavaju uspostavljanje kolaboracionističke vlasti i okupacionog sistema na privremeno zaposjednutoj teritoriji, realizuju odgovarajuće funkcije pozadinskog obezbjeđenja i obavljaju razne druge zadatke.

U funkciji društvene samoštite, ove jedinice obavljaju zadatke zajedno sa snagama milicije i službe državne bezbjednosti. Oprema i naružanje ovih jedinica je u skladu sa njihovom namjenom i zadacima u ratu. Koriste se i naoružanjem u vlasništvu građana, a u ratu bi se koristile i naoružanjem iz ratnog plijena. Znaatan dio je naoružan savremenim pješadijskim naoružanjem i savremenim sredstvima za blisku protivoklopnu borbu i zaprečavanje.

Taktičko-združene jedinice (manevarska struktura) formirane su u brigade i divizije, a, po potrebi, i u više sastave Teritorijalne od-

brane. Tu spadaju avijacija teritorijalne odbrane, odgovarajući dio mornaričkih jedinica (mornarička pješadija, naoružani i pomoćni brodovi, jedinice za podvodna dejstva i dr.), padobranske, skijaške, konjičke, biciklističke i druge jedinice Teritorijalne odbrane. Te jedinice čine manevarsku snagu Teritorijalne odbrane. U svom sastavu imaju odgovarajuće dijelove rodova i službi. Dobro su naoružane i obezbijeđene odgovarajućim transportom, zavisno od geografskih i klimatskih uslova u kojima bi pretežno vodile borbena dejstva. Obično dejstvuju sa jedinicama »prostorne strukture« na određenoj teritoriji, a u operacijama koje se vode u zahvatu fronta i u borbi protiv većih desanata u sopstvenoj pozadini, borbena dejstva izvode zajedno sa jedinicama JNA, i u tom slučaju se, načelno, ojačavaju sredstvima vatrene podrške. Osnovna namjena im je da pored ostalog, vode borbu duž glavnih saobraćajnica na privremeno zaposjednutoj teritoriji radi paralisanja snabdijevanja snaga agresora. Čiste veće prostore od snaga agresora i zajedno sa jedinicama »prostorne strukture« stvaraju veće ili manje slobodne teritorije u pozadini agresora. Zadatke izvršavaju prevashodno aktivnim, iznenadnim dejstvima, ali su sposobne i za uspješno vođenje i ostalih vidova borbenih dejstava. Prema potrebi, mogu — uz odgovarajuća ojačanja — ulaziti u formacijske sastave JNA, a isto tako mogu pod svoju komandu prihvatiti dijelove JNA koji ostanu ili se ubacuju u neprijateljevu pozadinu.

Svi pripadnici Teritorijalne odbrane su naoružani, a isto tako su obezbijeđene dovoljne količine ratnih rezervi municije i rezervnih dijelova. U najvećem procentu to je savremeno naoružanje, a samo dijelom trofejno, koje se još efikasno može upotrijebiti, kao i naoružanje u vlasništvu građana. Dio naoružanja ustupa JNA, a dio se kupuje iz domaće proizvodnje sredstvima društveno-političkih zajednica i organizacija udruženog rada. Novo naoružanje koje se uvodi u sklopu dalje tehničke modernizacije Teritorijalne odbrane je iz domaće proizvodnje. Za slučaj rata i u uslovima privremeno zaposjednute teritorije, predviđa se proizvodnja odgovarajućeg naoružanja i opreme, ali bi se koristilo i zaplijenjeno naoružanje i municija, kao što smo to činili u narodnooslobodilačkom ratu.

Za finansiranje Teritorijalne odbrane i drugih struktura opštenarodne-odbrane i društvene zamozaštite (sem JNA), socijalističke republike i socijalističke autonomne pokrajine odvajaju najmanje 0,4% nacionalnog dohotka republike — pokrajine. Dio finansijskih sredstava iz tog fonda se odvajaju za Teritorijalnu odbranu i troši se prvenstveno za opremanje i obuku.

Obučenosť jedinica Teritorijalne odbrane je drugi bitan element njene borbene gotovosti. Može se reći, da su one vrlo dobro obučene i uvježbane. To se postiže izvanrednim zalaganjem štabova teritorijalne odbrane, starješina i komandi ratnih jedinica, kao i velikom pomoći starješina, komandi, jedinica i školskih nastavnih centara JNA. Značajnu ulogu u tome imaju i Savez rezervnih vojnih starješina, društvene organizacije Narodne tehnike i Crveni krst, kao i škole, fakulteti i druge nastavne ustanove u zemlji. Opšta obuka i priprema stanovništva za rat koja se provodi kroz civilnu zaštitu, uz angažovanje SSRNJ i drugih društveno-političkih organizacija i posebno SKJ, bitno doprinosi obučenosći štabova i jedinica Teritorijalne odbrane.

Sadržaji obuke u Teritorijalnoj odbrani su prilagođeni zahtjevima oružane borbe u konkretnim uslovima u kojima bi deystvovala pojedine jedinice, s težištem na partizanskom obliku borbenih dejstava u uslovima privremeno zauzete teritorije, kao i za zadatke u društvenoj samozaštiti. Planovi i programi obuke su bazirani na znanjima koje vojni obveznici stiču za vrijeme služenja vojnog roka u JNA, a starješine u školama JNA. Dobrovoljci (omladina i žene) se prethodno obučavaju pre nego se uključe u štabove, jedinice i ustanove Teritorijalne odbrane. Prema tome, obuka u teritorijalnoj odbrani je usmjerena na: proširivanje stečenih znanja, doobučavanje za konkretne dužnosti vojnika i starješina, upoznavanje novog naoružanja i opreme i rukovanje njima, kondiciranje određenih poslužilaca na tehničkim sredstvima i na obučavanje jedinica za izvršavanje zadataka u okviru društvene samozaštite. Značajan dio obuke i vaspitanja čini ideološko-političko vaspitanje, u okviru kojeg se nadograđuju određena saznanja koja se normalno na tom polju stiču u društvu.

Ciklus obuke u teritorijalnoj odbrani traje 5 godina. Svake godine jedna petina pripadnika teritorijalne odbrane se poziva na vojnu vježbu u trajanju 5—15 dana, zavisno od cilja vježbe i vrste jedinice, a četiri petine na vikend-obuku najmanje 2—3 dana. Oni koji su bili na vojnoj vježbi obično se ne pozivaju u toj godini na vikend obuku, sem kad se radi o vježbama provjere mobilizacijske i bojeve gotovosti.

Štabovi teritorijalne odbrane socijalističkih republika i socijalističkih autonomnih pokrajina i dio regionalnih i opštinskih štabova imaju organizovane nastavne centre u kojima kursiraju starješine zaključno sa nivoom komandira čete, te specijalne VES-ove vojnih obveznika, dobrovoljce i dr. Ostale starješine Teritorijalne odbrane i neke specijalnosti se kursiraju u nastavnim centrima JNA.

Nastavni centri Teritorijalne odbrane su zajednički za teritorijalnu odbranu, civilnu zaštitu i ostale strukture opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Obuka pripadnika teritorijalne odbrane za zadatak društvene samozaštite provodi se uz pomoć pripadnika milicije i službe državne bezbjednosti, sa kojima se takođe izvode brojne zajedničke vježbe.

Materijalnom obezbjeđenju obuke i vaspitanja u Teritorijalnoj odbrani se posvjećuje velika pažnja. U tu svrhu se koriste poligoni, strelišta, kabineti i dr. kojim raspolaže JNA, zatim milicija i civilna zaštita.

Po pravilu, pretpostavljeni starješina mora ovladati potrebnim znanjima kako bi mogao obučavati svoje vojnike i starješine. Zato se, da bi starješine mogle odgovoriti ovom zadatku, individualnom radu i dopuni konkretnih znanja posvjećuje maksimalna pažnja. Za potrebe obuke i vaspitanja, društveno-političke zajednice odvajaju znatna materijalno-finansijska sredstva, s tim što se primjenjuje princip solidarnosti, kako bi se pomogle neke nerazvijene opštine, mjesne zajednice ili organizacije udruženog rada koje imaju problema u poslovanju. U maksimalnu štednju i racionalan utrošak sredstava, društveno-političke zajednice i organizacije udruženog rada uspijevaju da obezbjede potrebna sredstva prema petogodišnjem ciklusu obuke u Teritorijalnoj odbrani.

4. Tendencije daljeg razvoja Teritorijalne odbrane

Iako je razvoj Teritorijalne odbrane kao strategijske komponente oružanih snaga i sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite zaokružen, ipak je moguće i neophodno vršiti njenu dogradnju i usmjeravati dalji razvoj, i to u slijedećim područjima:

a) Dalja dogradnja teritorijalne odbrane u bazi, posebno u mjesnim zajednicama i osnovnim organizacijama udruženog rada. Razvoj teritorijalne odbrane u mjesnim zajednicama je dostigao određen nivo. Sve mjesne zajednice koje su ozbiljnije zaživjele kao jedna od osnovnih ćelija našeg društva imaju i dobro organizovanu teritorijalnu odbranu. Međutim, jedan broj njih je još u zaostatku u svom ukupnom organizovanju i po pravilu tamo nije razvijena ni teritorijalna odbrana, ili je nedovoljno razvijena. Ima u tome izuzetaka i to u dva pravca: neke razvijene i materijalno jake mjesne zajednice nisu u punoj mjeri iskoristile mogućnosti za razvoj teritorijalne odbrane kod sebe, niti su solidarno doprinosile, koliko su mogle, razvoju

teritorijalne odbrane u drugim, manje razvijenim mjesnim zajednicama ili na nivou opštine. Nasuprot tome, dio mjesnih zajednica nedovoljne razvijenosti, u cjelini gledano, razvile su teritorijalnu odbranu čak i iznad svojih mogućnosti. U nekim dijelovima naše zemlje, razvoj teritorijalne odbrane u mjesnim zajednicama donekle zaostaje i zbog toga što se traži još povoljniji koncept organizovanja teritorijalne odbrane u mjesnoj zajednici u miru. Mada je XI kongres SKJ jasno usmjerio razvoj teritorijalne odbrane u mjesnim zajednicama i osnovnim organizacijama udruženog rada, nismo još istražili sve mogućnosti u tom pravcu za najprikladnije organizovanje teritorijalne odbrane i do sada smo dosta šematski primjenjivali vojne oblike organizovanja, koji, možda, i nisu najoptimalniji, pa je i to jedno od područja na kojem u narednom periodu treba više raditi.

Drugo značajno područje je dogradnja organizacije teritorijalne odbrane u osnovnim organizacijama udruženog rada sa ciljem da se u miru može provoditi obuka, angažovati jedinice teritorijalne odbrane za eventualne potrebe civilne zaštite i društvene samozaštite, a u ratu kad zatreba voditi oružanu borbu, a da se što manje remeti proizvodnja, tj. da se omogućí da jedinica teritorijalne odbrane privremeno organizovano napusti rad, izvrši borbeni zadatak ili zadatak u društvenoj samozaštiti ili civilnoj zaštiti, a potom da se vrate u proizvodnju i budu u gotovosti za naredni zadatak. Drugim riječima, neophodno je da se jedinice teritorijalne odbrane organizuju po osnovnim organizacijama udruženog rada, a u okviru ovih po proizvodnim smjenama, ali tako da se ni u kom slučaju ne remeti proizvodnja dok postoje uslovi za njeno odvijanje, i obrnuto — da se proizvodnjom ne ometa aktiviranje i djelovanje jedinica teritorijalne odbrane kada se za to ukaže potreba. Svaka organizacija udruženog rada ima dovoljno ljudi da može formirati odgovarajuću jedinicu (grupu, odeljenje, vod itd.), a da se ne naruši proizvodnja. Ta grupa — jedinica (struktura) teritorijalne odbrane treba da posluži kao mirnodopsko jezgro oko kojeg će se u ratu okupiti svi za borbu sposobni radnici osnovne organizacije udruženog rada, a pogotovo ako se usljed rušenja iz vazduha (avijacija, rakete) ili usljed približavanja fronta proizvodnja mora obustaviti većim dijelom u cjelini.

b) *Veće uključivanje žena u Teritorijalnu odbranu.* Iako žene čine polovinu stanovništva i trećinu zaposlenih, one su u teritorijalnoj odbrani zastupljene sa oko osam procenata. Doduše stanje u tom pogledu je različito po socijalističkim republikama i socijalističkim autonomnim pokrajinama. Najbolje je stanje u SR Bosni i Hercegovini, gdje žene čine oko dvadeset procenata pripadnika Terito-

rijalne odbrane. Ovo pitanje će biti predmet istraživanja u narednom periodu, ali već dosadašnja saznanja ukazuju da se radi o subjektivnim slabostima, posebno odgovarajućih faktora u opštinama, mjesnim zajednicama i osnovnim organizacijama udruženog rada.

c) *Dograđnja sistema rukovođenja i komandovanja.* Sistem rukovođenja i komandovanja u Teritorijalnoj odbrani treba još više da odrazi društveni karakter teritorijalne odbrane i njenu masovnost. Štabovi teritorijalne odbrane mogu svoju organizacionu strukturu i popunu još više osloniti na ostale organe društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija, naročito za neke djelatnosti i funkcije (pozadinske, političke, bezbjednosne i druge). Ima potrebe da se potpunije razviju štabovi teritorijalne odbrane u mjesnim zajednicama i organizacijama udruženog rada, a posebno u većim naseljima i gradovima.

Neophodno je povećati pokretljivost štabova teritorijalne odbrane i u potpunosti ih osposobiti za efikasno djelovanje u uslovima privremeno zaposjednute teritorije i za obavljanje zadataka u funkciji društvene samozaštite, i još bolje se organizovati za psihološko-propagandnu djelatnost prema snagama agresora i unutrašnjeg neprijatelja, kao i za efikasno suzbijanje njihove psihološko-propagandne djelatnosti.

Komiteti za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu treba neprekidno da izgrađuju svoj metod djelovanja kako bi uspješno koordinirali i usmjeravali rad svih činilaca opštenarodne odbrane i društvene samozaštite na daljem obučavanju snaga teritorijalne odbrane, naročito za zadatke iz domena društvene samozaštite.

d) *Nastavak tehničke modernizacije.* Realizovanjem srednjoročnog plana razvoja za period 1981—1985. godine nastavice se proces tehničke modernizacije teritorijalne odbrane uvođenjem novih i modernijih sredstava za protivvazдушnu odbranu, protivoklopnu borbu i povećanjem količina već postojećeg savremenog naoružanja. Težiće se za tim da se dio jedinica »manevarske strukture« u teritorijalnoj odbrani, koji će u eventualnom ratu izvršavati zadatke u zahvatu fronta ili u borbi sa jačim vazдушnim desantima, naoruža i opremi tako da može bolje i samostalnije izvršavati takve zadatke. Sve to će omogućiti da se vrši određena preraspodjela raspoloživog naoružanja u okviru raznih struktura teritorijalne odbrane i time se još više pripreme za zadatke za koje su namijenjene.

Modernizovanje sredstava veze za komandovanje i sadejstvo je, takođe, značajno područje dalje tehničke modernizacije teritorijalne odbrane. Pri tome će biti neophodno i dalje osposobljavati sve raspo-

ložive sisteme veza u društvu za njihovo funkcionisanje u ratu, delom i za potrebe teritorijalne odbrane. Kompatibilnost i unifikacija tih sistema, njihovo dokompletiranje i osposobljavanje za transport i upotrebu i u uslovima privremeno zaposjednute teritorije je vrlo značajan zadatak.

Poboljšanje opremanja sredstvima za ABHO zaštitu i dalje uvođenje u opremu jedinica teritorijalne odbrane odgovarajućih sredstava za transport (terenskih vozila, traktora, dvokolica, tovarnih pribora, bicikla, nosiljki i dr.) značajno će doprinijeti zaštiti i pokretljivosti jedinica i štabova teritorijalne odbrane, a time i povećanju njihovih borbenih mogućnosti, pogotovo u uslovima upotrebe nuklearno-hemijskih borbenih sredstava i u uslovima dejstava na privremeno zaposjednutoj teritoriji. Daljim naoružavanjem odgovarajućim borbenim sredstvima letelica i raznih vrsta brodova znatno će se povećati borbena mogućnost i tih struktura teritorijalne odbrane.

e) *Dalja dogradnja sistema pozadinskog obezbjeđenja.* Ekonomsko jačanje i revitalizacija seoskih područja na kojim je došlo do opadanja proizvodnje zbog odlaska radne snage u gradove (vraćanje dijela stanovništva, proizvodnja hrane, uzgoj stoke, pošumljavanje, kaptaža izvora vode, izgradnja akumulacija za proizvodnju električne energije, izgradnja puteva i dr.) i dalji razvoj zdravstvene službe u seoskim područjima, te stvaranje materijalnih rezervi na svim nivoima njihovog formiranja — sve su to zadaci od bitnog značaja za dogradnju sistema pozadinskog obezbjeđenja teritorijalne odbrane. Taj sistem je moguće još više integrisati u srodne proizvodne i uslužne djelatnosti društveno-političkih zajednica koje će moći funkcionisati u uslovima privremeno zaposjednute teritorije. U skladu s tim, nužno je dalje dograđivati kapacitete za ratnu proizvodnju određenih vrsta naoružanja i opreme i rezervnih dijelova u uslovima privremeno zaposjednute teritorije i u tu svrhu vršiti potrebno uređenje teritorije. Poboljšanje uslova za uskladištenje i čuvanje i održavanje naoružanja i opreme je, takođe, značajno područje dogradnje sistema pozadinskog obezbjeđenja teritorijalne odbrane.

f) *Osavremenjavati sistem obučavanja.* Poboljšavanjem materijalnog obezbjeđenja obuke i vaspitanja stvaraju se uslovi za dalje osavremenjavanje sistema obučavanja u teritorijalnoj odbrani s ciljem da se on učini efikasnijim i ekonomičnijim. Obuku treba što je moguće više izvoditi u zimskim i težim terenskim i klimatskim uslovima, a posebno noću. U zajedničkim vježbama koje se izvode sa JNA i ostalim strukturama opštenarodne odbrane i društvene sa-

mozaštite, jedinice Teritorijalne odbrane još potpunije uvježbavati za dejstva u uslovima privremeno zaposjednute teritorije.

Obuka teritorijalne odbrane za izvršenje zadataka u funkciji društvene samozaštite i u vezi s tim saradnja sa organima milicije i službe državne bezbjednosti je značajno područje dalje dogradnje sistema obučavanja u teritorijalnoj odbrani.

g) *Naučnoistraživački rad za potrebe Teritorijalne odbrane.* Potrebno je dalje istraživati iskustva iz NOR-a i drugih ratova sa ciljem njihovog korišćenja u svim domenima daljnje izgradnje Teritorijalne odbrane. Posebno treba istraživati partizanski oblik oružane borbe u savremenim uslovima i uz primjenu nuklearnih sredstava, naročito kada je riječ o dejstvima na privremeno zaposjednutoj teritoriji i o borbi i otporu u gradovima i naseljenim mjestima. Značajno pitanje za istraživanje je pokretljivost jedinica manevarskih struktura Teritorijalne odbrane. Sagledavanje mogućnosti za uključivanje većeg broja žena u teritorijalnu odbranu i raznih oblika organizovanja teritorijalne odbrane u bazi, a naročito sa aspekta usklađivanja proizvodnje i izvršavanja zadataka u oružanoj borbi i društvenoj samozaštiti, takođe su značajni predmeti istraživanja sa stanovišta Teritorijalne odbrane.

Realizovanjem srednjoročnog plana razvoja u naznačenim pravcima, Teritorijalna odbrana, koja je već danas postala snažna — milionska, dobro organizovana, opremljena i obučena oružana sila, biće još masovnija i još ubojitija strategijska komponenta naših oruženih snaga u funkciji odvracanja agresije i suprotstavljanja agresiji ako do nje dođe. Granica njenom širenju i jačanju, praktično, nema izvan ljudskih mogućnosti i materijalnih resursa kojima raspolaže naše socijalističko samoupravno društvo.